

Paul A l v r e
(Tartu)

SOOME KEELE a-TÜVEDE MITMUSE VORMISTIK

Soome keele mitmuse vorme (murdeis, vanas ja praeguses kirjakeeles) on nende ridade kirjutaja käsitletud detailselt käsikirjalises doktoriväitekirjas "Morfologis-äännehistorialinen tutkimus monikkovartalon muodostuksesta suomessa ver-ratuna sukukieliin" (Tartu, 1965, 1122 lk.). a-tüvedele on seal pühendatud üle 200 lehekülje (lk. 172 - 387).

Käesoleva kirjutise ülesandeks on esitada võimalikult kokkusurutud vormis a-tüvede obliikväänete tüübid, tuues eraldi välja genitiivi, partitiivi ja illatiivi, milleles areng on olnud kõige diferentseeritum. Eri tüüpide kujune-miskäigu esinemisalade kohta saab anda vaid kõige üldisemaid viiteid. Kõik näited on siiski varustatud murdemärgendiga, kusjuures ulatuslikuma esinemisala korral see on valikuline. Vana kirjakeele puhul on tavaliselt ainuviiteid teistele kirjameestele vaid siis, kui M. Agricolal vastav tüüp puu-dub.

Mitmusetuunuse i liitumisest sõnatüve vokaalile a tek-kis teatavasti läänemeresoome aluskeeles diftong ai, mille edaspidine areng (ai > oi või ai > ei > i) sõltus sõna sil-pide arvust ja esimese silbi vokaalainesest. Soome keeles on kõigis rõhuasendeis esindatud nii oi- kui i-mitmus.

oi - m i t m u s

Rõhuta asend. 1a. oi = ootuspäraselt või analoogiliselt peamiselt lääne- ja kagumurdeis ning Leningraadi oblastis: satA jalvoilla 'jalgadel', sav toveritsoist 'seltsimeestest' jm. Diftong oi on ootuspärane ainult Tornio murdes ja Vihti murrakus. Mujal ootaks o- või oi-vorme; oi-line mitmuse tüvi on üldistunud rõhulisest asendist (tupakoissa 'tubakates' : paikossa |> paikoissa 'kohtades'. Murdeti oi = (hilistekke-liste diftongide analoogial) vaid tüübis y > vok., mistõttu samal murdealal võib esineda oi : o paradigmaatilist vahel-dust: (*jalvoisna > *jalõisna >) jalloisa ~ jaloisa 'jalga-des' : kanosa 'kanades'.

b. Läänemurrete mitmed astmeüldistusjuhud tuleb dife-rentseerida tugevaastmelisest i-mitmusest. Astmeüldistuste põhjused on sageli individuaalsed: deklinatsioonitüübi smä

mark 'mark' : markal : markoil jt. analoogiast ka sark 'kirst' : sarkal : sarkoil (pro saral : saroil), vahendava rõngana sg. part. (markkā >) markka : sarkka (< sarkā); sõna smE nahk 'nahk' inessiivi tugev aste nahkoisas seletub tõenäoliselt illatiivi ja inessiivi vormide segunemisest possessiivses deklinatsioonis, sest ainsuses valitseb suhe nahk : gen. nahgan jt.;

c. oi (pro i): sav soaois 'sõdades' on siirdunud asepikeanduse vahendusel (ains. gen. so_oan) deklinatsioonitüüpi pa_aan : pa_aois 'padades'. Täendusvahe rõhutamiseks sõnade suola 'sool' - suoli 'sool' ja puola 'pohl' - puoli 'pool' vahel on i-lise mitmuse asendumine oi-lisega üldine kõigis soome murdeis ja kirjakeeles (iness. suoloissa, puoloissa).

2a. oē, oe (< oi). Ida-Soome reduktsioonialal: sPv ja-loëssani 'minu jalgades', herroëlla 'härradel';

b. ō (< oi): hL kässahōl 'käsisaagidega' jt., pL kuuntelijoosta 'kuulajaist'. Muutusest oi > ō tuleb diferentseerida hS (Van) velōstani 'minu võlgadest', kus ō seletub ainsuse pika vokaali analoogiaga: velka : velāsta (*vel_vasta) - velō- (<| velosta < veloista < velōista < *vel_voista). Tugevaastmelise i-mitmuse alal on ō pärit sekundaarsest oi-diftongist: hK varstōks 'kootideks'.

3. oⁱ (< oi) on tüüpiline idamurretele: sLv jaloⁱlla 'jalgadel', sLv lauvoⁱl 'laudadel' jm.

4a. o (< oi) on esindatud paljudel murdealadel: hS raurosta 'raudadest', pP paikolla 'kohtadel' jm. Idamurais ka oi > o + käändelõpu konsonandi palatalisatsioon: sLv pa(v)ośśa 'padades'. Edelamura idaosas on võimalik ka seletus oi > ō > o: paikōlt < paikōlt < paikoelta < paikoilta 'kohtadelt'. Murretes, kus tavaliselt oi≠, esineb komitatiiv ja instruktiiv sageli (peamiselt adverbides) o-lisena, mis, nagu mitmusetüvelised tuletisedki (jalvoton 'jalutu', sarōt-tain 'sadade kaupa' jt.) viitavad diftongi järelkomponendi kao seaduspärasusele;

b. o (< oi) ootuspärane, kuid tugev aste suletud silbi puhul sõltub astmeüldistusest: hP lauttosta 'parvedest';

c. o (pro i) sõnade puola 'pohl' ja suola 'sool' puhul: smE pualoks, sL suolōsta. Võrdluseks märgitagu, et algupärane i-line mitmus on säilinud hätsi karjala keele aunuse murdes: mitm. part. buolii ja suolii, kuid päriskarjala murdes esineb kõikuvusi: mitm. part. buol'ie - šuloja.

5a. Tugevaastmeline i-mitmus, sünnilt hiline, on esin-
datud Soome lahe piirkonnas (hK, SuuS, TütS, vI, vL, sav,
smAL, smE (harva) ja Põhja-Soomes: hK vakkoist 'vakkadest',
pP akkoilla 'eitedel' jt. Ekslikult on peetud (L. Kettunen)
siia tüüpi kuuluvaks ka Rautu ja Sakkola vormi palloiks 'pa-
ladeks', milles peegeldub vaid Ida-Soome üldgeminatsioon;

b. oē (< oi): pK pattoëssa 'padades', pattoëlla 'pada-
del';

c. ō (< oi): smAL rantōlt 'randadelt', rintōst 'rinda-
dest';

d. o < ō < oi (mitte oi > o): smAL sikkoA 'sigadel',
kannoA 'kanadel'.

6. si-mitmust kasutatakse paiguti Edela-Soome murretes:
kanàzil 'kanadel'. -nen : se-sõnadest metaanalüütilisel teel
eraldatud tüve osa tuleb esile se-lisena mitmuse nominatiiv-
vis (kanàset, vrd. eL kanase 'kanad').

7. loi-mitmus esineb a-tüvedes harva: sP patoloiks 'pa-
dadeks'; sLäv jal^akoloessa 'jalgades' jm.

8. Adverbide mitmusetüveline tüüp jalkeilla 'jalul' on
tekinud vormide hereillä 'ärkvel', meneillä 'minemas, käi-
mas' jt. analoogial. Varasemad seletused (deverbaalne jal-
koa-, jalata- päritolu (L. Hakulinen, G. Karelsson jt.; ain-
susetüvelise *jalkadella-tüübi võimalus - E.A. Tunkelo jt.)
on liiga kunstlikud, et näida usutatavana.

V a n a k i r j a k e e l e esinemus on üldiselt oi-
line: Agr. wighojisa 'vigades', paluelioiles 'oma teenijate-
le' jt. Vähesed o-lised vormid võib seletada trüki- või kir-
jutusvigadeks, kuid sõna raja 'piir' mitmuses on tüvi rajo-
kujunenud ortograafiliseks traditsiooniks, mis tõendab
o-liste vormide olemasolu kirjakeele põhjaks olevais murdeis
juba XVI sajandil. Üksikud ai-mitmuse juhud (pro oi) on ilm-
sed trükivead (Raum. harwaille 'harvadele' jt.), kuid võima-
lik on ka siirdumine kontraheerunud sõnade deklinatsiooni
aiden-lõpulise pl. genitiivi vahendusel.

P r a e g u s e s k i r j a k e e l e s on kahesil-
biliste sõnade mitmuse tüvi alati oi-line, kui esimeses sil-
bis ei esine vokaali o või u; erandiks vaid noomenite suola
'sool' ja puola 'pohl' mitmus. Ebastabiilne on sõna tiukka
'kindel, kõva' käänamine: adess. tiukilla ~ tiukoilla. Nel-
jasilbilistest noomenitest on oi-mitmus tavaline võõrsõnadel
ja omadel la-lõpulistel sõnadel (ravintoloissa 'restorani-
des'). Tegijanimedest on aga üldisem tüüp opetajilla kui

kui opettajoilla 'õpetajatel'.

Rõhuline asend. oi-mitmuse hilisust kolmesilbilistes sõnades tõendab selle peaaegu täielik puudumine *-eda- ja *-aya-tüvedes. Tüübi vanust määrates on veel oluliseks kriteeriumiks eesti keele esinemus, mis arvestamata rannamurret ei tunne kolme- ja enamasilbilistes sõnades *oi-mitmust.

1. oi on üldisim: hP sätanoilta 'saatanailt', hS mansi-koina 'maasikatena' jm. Nõrgaastmelised essiivid on omased mitmele murdele. -mpa-sõnade puhul esineb oi-mitm. vaid adverbides, näit. pahimmoillaan 'kõige halvemini'. oi-mitmuse üldistumisele rõhulises asendis on kaasa aidanud mitmete algsest kaheasilbiliste sõnatüvede muutumine kolmesilbilisteks *asjoi > asioi-, *latjoi > lattioi- jt.

2. oē, oe (< oi) reduktsiooniladel: pK ahavennoella 'ahvenatel'; - sIv vasikoena 'vasikatena' jm.

3. ō (< oi) rõhutu asendi mõjul juba XVII saj. lõpul: pL vasikoona 'vasikatena'.

4. o (< oi) peamiselt Edela-Soome alal: vasikost 'vasikatest'. Mujal on tüüp haruldane, olenedes rõhusuhteist (vasikone:nsa, kuid vasiko:inensa 'oma vasikatega') või lihtsalt kaheasilbiliste eeskujust (< varsonensa 'oma varssadega').

5. Tugevaastmeline imitus on piiratum kui kaheasilbilistes sõnades (esinemisaladeks TütS, vL, smAL). Sekundaarne oi-dif. = või oi > ō: smAL harakkoilt ~ harakkoolt 'harakatelt' jm.

V a n a s k i r j a k e e l e s on reeglik oi: Agr. Capinoista 'mässudest' jt.; harva trükiveana o: Agr. Hartios 'õlgades' jt. või ai: piiblis (1642): legendaista 'legendidest'. Mõningatel juhtudel on võimalik oi asendumine ai-ga proportsioonianaalooogia teel, näit. pacanoiden : pacanoille, pacanaidhen : x; x = pacanoille 'paganatele' (Raumannusel). Ilma siirdumise kontraheerunud sõnade rühma on toimunud sõnas Propheetaista 'pronvetitest', mille mitm. gen. on Westhi tekstis konsonanttüveline: prophetasten 'prohvetite'.

P r a e g u s e s k i r j a k e e l e s on teatud sõnatüüpides võimalik nii i- kui oi-mitmus: alkajilla ~ alkajoilla 'algajatel', omenilla ~ omenoilla 'õuntel' jt. Kindlad oi-mitm. juhud on la-lõpulised sõnad ja sõnad, mille lõppvoakaali ees on geminaat või konsonantühend; samuti sõnad, mille eelviimases silbis on i, ning võõrnoomenid. oi- ja i-mitmuse vahetõrva reguleerib peamiselt dissimilatsiooni reegel.

oi-mitmust ei kasutata juhtudel, kui sõna on oissa- ~ uisa-, ma-, mpa-, va-lõpuline (dissimileerivateks häälikuteks o, u, m, p, v). Seevastu eelviimase silbi i puhul välditakse i-list mitmuse: kahviloissa 'kohvikutes', lukijoilla 'lugesjatel' jt. Vähesed kõrvalekaldumised dissimilatsioonireeglist seletuvad oi-mitmuse üldistumisega teatud tuletisrühmadesse (-la, -kka jt.).

Genitiiv

Rõhuta asend. Ainsusetüvelise genitiivi levikualaks on põhiliselt läänemurded. Oletatud *jalkaŕen-tüüp on põhjaks järgmistele murdevariantidele:

1. -a_{en}: pL vakka_{en} 'vakkade' jm. (esinemisalalt väga piiratud). Silbi piir on peale ŕ kadu säilinud. L. Ketteneni seletus j-i kaost -a_{jen}-tüübis pole usutav. Diferentseerida tuleb släv jal^akaen 'jalgade', milles läänemurde jalkain-vorm on kohandatud Savo murde pärase hääldamisega (dift. ai > ae).

2. -a_{jen} (milles siirdehääliku j kvantiteet on kõikuv: j ~ j̄): hS kanaje(n) 'kanade' jt. Diferentseerida tuleb gemineerunud tüvekonsonandiga smE jalkkajen 'jalgade', milles mitmuse genitiivi produktiivne lõpp -jen on liitunud vormile jalkka (< jalkkain < jalkain).

3a. -ain (üldisima murdevariandina): hK vanhain 'vanade' jm.;

b. -a_{en}, -a_{en} (< -ain) reduktsioonialal: pK sikka_{en}(n) 'sigade'; sIv paekkaen 'kohtade' jm.;

c. -ān (< -ain): pL lankā(n) 'lõngade', sankā(n) 'sangede' jm.

4. -a koos tüvekonsonandi geminatsiooniga: smE jalkka (< jalkkain < jalkain < jalka-en < *jalkaŕen). Tüüp on haruldane (langeb kokku ains. partitiivi ja illatiiviga) ja esineb vaid atribuudina: jalkka veli 'jalgade vahe' jt. E.A. Tunkelo oletus, mille järgi ka eesti keele murretes oleks areng viinud a-lõpulise genitiivi ja selle kaudu a-mitmuse tekkimiseni, ei pea paika.

Mitmusetüveline *jalkoiŕen-tüüp (peamiselt omase idamurdeile) on esindatud järgmiselt:

1. -o_{jen} (j < i pärast ŕ kadu): satY vakkoje(n) 'vakkade' jt. sporaadiliselt läänemurdeis ja end. Viiburi murdealadel.

2a. -oin idamurdeis: sP jalakoin 'jalgade' (< jalkoen < jalkojen < *jalkoiŕen) jm.;

b. -oēn, -oen (< -oin) reduktsioonialadel: sIv paekkoēn 'kohtade'; - sL jal^akoe(n) 'jalgade';

c. -ōn (milles sekundaarne diftong on monoftongeerunud): hK nauhōn 'lintide', smAL jalkon 'jalgade' jm.

Murdeti esineb -tten-, -ten- ja -hen-lõpulisi kontaminatsioonivorme, millede põhjaks on ainsuse- või mitmusetüveline genitiiv:

1. -tten-: a. smE pattaitten 'padade', pikatten 'piigade'; - b. hL rannoitten 'randade', To jalotten 'jalgade'.

2. -ten-: a. hK vanhaiten 'vanade', smE flikkate 'tüdrukute'; - b. hK vakkoiten 'vakkade', smE kanoten 'kanade'.

3. -hen (vaid mitmusetüvelisena): a. vI pattoihe 'padade';

b. sLv pattoohen 'padade'. Neist tuleb diferetseerida vi siu jalkoheis 'sinu jalgade', kus ei-diftong on tingitud metateesist possessiivsufiksiga (-si > -is).

4. loihen-, loehen-lõpulised genitiivid esinevad a-tüvedest väga harva: sIv patoloihe(n) 'padade', akkoloihen: '(vanade) naiste'.

V a n a k i r j a k e e l kasutab peamiselt ainsusetüvelisi genitiive.

1. -ōen kirjakeele traditsioonina või ō üldistamisena rõhulisest asendist vaid vanematel kirjanikel: Agr. pahadhen 'pahade', Ups. ev. hawaden 'haavade' jt.

2. ain- + ōen-genitiivi kontaminatsioon esineb harva: Agr. palueliaidhes 'oma teenijate' jt.

3. -a_{en} peamiselt Pacchaleniusel: rijtaen 'riidude' jt.

4. -ain üldisima esinemusena: Agr. canssain 'rahvaste' jt. Edelamurretes juba XVI sajandil toimunud erigeminatsioonile viitab Westhi teksti ialchain (= jalkkain) jalgade'. Hõrk aste mitm. genitiivis on haruldane, väheseid näiteid vaid Marttil: Sillain 'sildade' jt. Arvatavasti trükiviga Sorolaineni: sanain cansa 'sõnadega', kuigi kohanimedest on XVII sajandil konstateeritud ka i-ta vorme (Lawtanala jt.). Ortograafilisena tundub Ups. ev. nawlahin (pro -ain) 'naelte'.

Mitmusetüvelist genitiivi on fikseeritud peamiselt Agricolalt ja vähemal määral Kollaniuselt: Agr. Mieckoia 'mõõkade', Koll. hawoin 'haavade' jt. Sal. wanhoen jt. viitab i-i kaole ega mitte diftongi järelkomponendi savopära-

sele madaldumisele. Arvatav trükiviga Ljungol: raionsa (pro -oi-) 'oma piiride'.

tten- ja ten-lõpulisi genitiive, mis edelamurdeis on praegu üldised ka kaheasilbilistest tüvedest, kasutab vana kirjakeel vaid pikematest sõnadest: a. -tten: Agr. palulijaijttens 'oma teenijate'; - Westh palueliattes, - Goth. palweljoitten; - b. -ten: Agr. Palueliaiten; - Agr. palueliates; - Elim. palwelioites 'oma teenijate'.

Präeguse kirjakeele esinemus tugineb läänemurretele, kusjuures vana kirjakeele ain-lõpuline tüüp on taandumas: tarvitamissagedus kalain 'kalade' 18% - kalojen 82%. Osa neljasilbilisi sõnu (tegijanimed, ia-, ea- ja la-lõpulised) on siirdunud käänelõpult kolmesilbiliste rühma: ompelijoiden ~ ompelijoitten 'õmblejate' jt. Võõrsõnades on määrav kaasrõhk, näit. teo:rioiden ~ teorioitten 'teooriate'.

Rõhulise asendi ainsusetüvelised esinemusvariandid taanduavad lähtetüübile *harakkajen. Paljud juhud on samad kui rõhutus asendis, sest sageli on saanud määravaks arvuliselt ülekaalukas kaheasilbiliste sõnade rühm.

1. -ajen ~ -ajen (∫ kadu rõhulise silbi järelt pole ootuspärane): satY vasikka^jen 'vasikate', smE harakkaje(n) 'harakate'.

2. -ain (enamikus läänemurdeis ja Savo murde põhjaosas): sP matalain 'madalate' jm.

3. -aen (reduktsioonialal): pK asijaen 'asjade' jm.

4. -ān: pL elukkaan 'loomade'. Vanadel kirjameestel rõhulises asendis veel ai. Muutus ai > ā on häälikuseaduslik vaid rõhutus asendis.

5. -an (< -ain) edelamurrete atribuutides: harakkan 'harakate', silakkan 'silkude'.

Mitmusetüveliste vormide lähtetüübiks on *harakkoidjen.

1. -jen (-id- > -ij- idamurdeis ja Pohjanmaal): a. smM harakoidjen 'harakate' jm. - b: (oi > oe): sL markkinoejen 'laatade' jm. -id- > -j- Häme murdes: satY karittoje(n) 'tallede' jm.

2. -jjen mõnedes idamurretes: sPv vasikoidjen 'vasikate'.

3. -len (∫ > l paiguti Hämes): hK harakoiden 'harakate'.

4. -reen (∫ > r tüüpilisena Häme murdele): a. hL haravoiren 'rehade' jt.; - b. (oi > ō): pL harakooren 'haraka-

te'. Nõrgaastmelised genitiivid seletuvad üldiselt teiste mitm. käänete analoogiana.

5. -n tugevaastmelisele tüvele liitununa idamurdeis: a. diftong oi sekundaarne: sIv mansikkoin 'maasikate': - b. (oi > oe): sIv haravoen 'rehade'; - c. (oi > õ): smAL harakkoon 'harakate'.

tten-, ten-, hen-lõpulisel kontaminatsioonivorme, millede põhjuseks on mitmusetüveline genitiiv:

1. -tten (tüüpiline enamikule läänemurdeile): a. hL penikoitten 'kutsikate' jm.; - b. (oi > õ): pL harakootten 'harakate'; - c. (oi > o): smE penikotte 'kutsikate'.

2. -ten liitunult nõrgaastmelisele tüvele: hK harakoi-ten 'harakate' jm.

3. -hen (lõpp pärit kahesilbiliste sõnade illatiivist): a. sIv vasikoihen 'vasikate'; - b. (oi > oe): sP markkinohen 'laatade' jm.

4. -nen (üldistunud ühesilbiliste sõnade genitiivi tüübist ninen 'nende'): To (harva) karhakoinen 'ägedate'.

V a n a k i r j a k e e l e ainsusetüvelistes genitiivides on δ säilimine ootuspärane, kuid mitte ainuline:

1. - δ en peamiselt vanimail kirjameestel: Agr. Panetteladhen 'laimajate' jt., Ups. ev. pakanadhen 'paganate';

2. -ain + - δ en kontaminatsioon esineb harva: Agr. Pacanaiden 'paganate'.

3. -ain võrdlemisi üldiselt kahesilbiliste sõnade analoogial: Agr. pacanain 'paganate', Raum. asiain 'asjade' jm.

δ säilimisele olid mitmusetüvelises vormis (diftongi järel) paremad eeldused kui ainsusetüvelises genitiivis: Agr. pacanoidhen 'paganate' jm. Tüüp on püsinud elujõulisena veel kaasaegseski kirjakeeles. Idasoomeline kontraheerunud genitiiv tuleb esile (kuigi piiratud) juba XVI sajandil: Agr. pacancin 'paganate'.

tten, tten- ja ttein-lõpulistel genitiivide põhjaks on esmajoonel mitmusetüveline vorm:

1. -tten: a. Agr. Jumaloitten 'jumalate' jt.; - b. (oi > o) harva: Mart. asiotten 'asjade'; - c. ai-tüvi juhuslik: Westh pacanaitten 'paganate', mis koos vormiga pacanaille esindab tõenäoliselt kontrah. sõnade käänamist.

2. -ten on faktiline (esindatud tänapäevalgi edelamurdeis), kuigi teda on peetud (M. Rapola) ainult ortograafiliseks (pro -tten): a. Agr. Cupariastioiten 'vasknõude' jm.; - b. Ainsusetüveline Agr. pacanaiten 'paganate' võib kuuluda

ka kontraheerunud sõnade hülka (vrd. eespool pacanaille).

3. ttein-lõppu ain-vormidele liitunud on kasutanud Finno: pacanaittein 'paganate', walheldeliaittein 'valetajate'.

P r a e g u n e k i r j a k e e l viljeleb sõnatüübist olenevalt genitiive matalain, mataloiden, mataloitten, matalojen, matalien 'madalate'. -ain-lõpulisel vormid on eriti tüüpilised liitsõnadele. -den- ja -tten-lõpp liitub vaid diftongilisele mitmuse tüvele. Statistilised andmed sõnatüübist ulappa 'ulgumeri' on järgmised: ulappain 61,5 %, ulapoiden 27,0 %, ulapoitten 6,0 % ja ulappojen 5,5 %. Võõrsõnadel on määrav kaasrõhk, mistõttu näit. sõnal apologeetta 'apologeet' on samad genitiivvormid kui kaheasilbilistel a-tüvedel: apologeettain ja apologeettojen.

Partitiiv

Rõhuta asend. Enamik murdevorme taandub vahetult lähtekujule *jalkoida. ∫ kadu on üldine:

1. -oja (enamikus murretes): satY lautoja 'laudu' jm. Edelamurrete nõrk aste (aevoja 'aegu') on tingitud silpi sulgevast i-lõpulisest diftongist. E.A. Tunkelo seletus astmeüldistusest (soome edelamurretes nõrga astme kasuks, vadja keeles tugeva astme kasuks) ei pea paika. Murdeti esinev paradigmaatiline vaheldus kanoja 'tema kanu': kanoi 'kanu' on tingitud erinevaist rõhusuhteist seoses possessiivsufiksiga.

2. -oi lõpukao tõttu edela- ja kagumurdeis: smE jalkoi ~ jalvoi ~ jaloi 'jalgu', smAL ukuritsoi 'kurke'.

3a. -oe (< -oi): sL vanhoe 'vanu';

b. -õ (< -oi): hL laurõ 'laudu', sL jal^akõ 'jalgu' jm.

4. -o (< -oi) paiguti edelamurdeis: aevo 'aegu', jalvo 'jalgu'.

Ebaootuspärastest vormidest esineb:

1. ta-lõpuline pleonastiline partitiiv, mis neljasilbilistes tegijanimedes on küllaltki üldine (oi≠, oi > oe, o): smE sillo(i)taki 'sildugi', sL opettajoeta 'õpetajaid' jm.

2. si-mitmus: smE ammassi(t) 'ametajaid'.

3. loi-mitmus: sIV patoloita 'padu', aür kalmooloi (: kalma 'kalm').

V a n a s k i r j a k e e l e s nagu murdeiski on ∫ alati kadunud.

1. -oja (sageli nõrgaastmelisena): Mart. silloia 'sildu' jt. Koll. sikoa 'sigu' on ilmselt trükkiviga (pro sikoja).

2. -oi lõpukaolisena oli vanaadel kirjameestel kõige üldisem: Ups. ev. hauij 'haavu', Hem. vioij 'vigu' jt.

3. -o (väga harva): Agr. wanho räpelei 'vanu räbalaid'.

Kolmesilbiliste sõnade deklinatsioon on siirdunud Agr. paluelioita 'teenijaid' jt., mille tüve edelamurrete järgi tõenäoliselt hääldati kolmesilbilisena (palveljoi-). Kuid pleonastilisedki partitiivid pole vanale kirjakeelele võõrad: Agr. lahijoiita 'kinkisid'.

P r a e g u s e s k i r j a k e e l e s esineb kahe- silbilistes sõnades oja-tüüp: kaloja 'kalu'. ta-lõpulised vormid on võimalikud vaid neljasilbilistest sõnadest: kirjailioita 'kirjanikke' jt. Võõrsõnades oleneb käändelõpp kaasrõhust: melodraa:moja 'melodraamasid', kuid teo:rioiita 'teooriaid'.

Rõhulises asendis on käändelõpu -ta säilimine soome murdeis väga üldine, kuid mitmuse tüve diftong võib olla muutunud:

1. (oi≠), nõrk aste on tekkinud sama paradigma nõrgaastmeliste käänete mõjul: hL silakoita 'silke', sL kalikoita 'kaikaid' jm. E.W. Setälä seletust silpi sulgevast diftongist pole võimalik rakendada idamurrete kohta, kus nõrgaastmelised partitiivid on samuti tavalised.

2. (oi > oē, oe): sIv vasikoeta 'vasikaid'; - sPv hara-koeta 'harakaid' jm.

3. (oi > ō): pL vasikōta 'vasikaid'; hK nappulō(t) 'nuppe'.

4. (oi > o): smE harakot 'harakaid', kattlot 'katlaid'. Edela-, Häme ja kagumurdeis kasutatakse rõhutust asendist tuntud partitiivitüüpe:

1. -oja: hL elukkoja 'elukaid'; Ke mustikkoja ~ musti-koja 'mustikaid' jm. Nõrk aste on hiline.

2. -oi: hK harakoi (= harakoit + harakkoi) 'harakaid'; possessiivsufiksi korral aga ta-lõpp: hK tallukoitā 'tena viltsaapaid'.

3. -ō (< -oi): smAL harakkoo 'harakaid', hK nappulō(t) 'nuppe'.

4. -o (< -oi): smE maasiko 'maasikaid', harako 'harakaid'.

V a n a l e k i r j a k e e l e l e on käändelõpu -t(a) säilimine tüüpiline: Agr. Jumaloit 'jumalaid' jt. Trükiveena esineb tüve lõpphäälikuna harva o (Koll. asiota 'asju'). Edelamurdelise päritoluga kirjameestel võib o olla ka ootuspärane (< oi); samuti Westhi tekstis a pro o: palueliata 'teenijaid'. Sorolainenil esinev tüüp asioi 'asju' on

haruldane. Vormis Mart. waheteliaita (pro *vajehtelijoita) on nähtud (M. Airila) ainsuse tüve mõju, kuid loomulikum on eeldada tüübi pacanoidhen ~ pacanaidhen 'paganate' eeskujul ai-diftongi üldistumist mitmuse genitiivist.

P r a e g u s e s k i r j a k e e l e s on sageli paralleelselt võimalikud oita- ja oja-lõpulisel vormid: ikkunoita, ikkunoja 'aknaid'. Tüüpsõnast ulappa 'ulgumeri' on tarvitamissagedus järgmine: ulapoita 80,9 % - ulappoja 19,1 %. G. Renvalli grammatikas (1840) oli ta-vorm veel ainuvalitsev (jumaloita 'jumalaid'). Kolmesilbilistest võõrsõnadest, millel kaasrõhk nominatiivis on eelviimasel silbil, kasutatakse ainult oja-lõpulist partitiivi: teoree:moja 'teoreeme'.

Illatiiv

Rõhuta asend. Kahe- ja enamasilbilistest sõnadest on kasutusel illatiivitüübid -h-n, tüve vokaali pikenemine + n, -sin, -sihin, -sīn jt.

1. Enamikus murdeis on muutuse h > ∅ tõttu kolmesilbilise vorm (jakoihin >) jalkohin 'jalgadesse' kontraheerunud kaheasilbiliseks, mis edelamurrete piirkonnas esineb pealegi nõrgas astmes:

a. -oin (< -ohin): hP jalkoin 'jalgadesse', smE siioin 'siigadesse' jm.;

b. -oēn, -oen (< -oin): sIv paekkoēn 'kohtadesse'; -sPv aeattoen 'aitadesse' jm.;

c. -ōn, -ōñ (< -oin): hP aikōn 'aegadesse', sIv tappōn 'kommetesse';

d. -on (< -oin): smE paikon 'kohtadesse', pK aison 'aistesse'.

Soome oi(n)-lõpulisest illatiivist tuleb etümoloogiliselt hoida lahus isuri ja võibolla ka äürämõismurde tüüp pattoi(n) 'padadesse', kus h on kadunud enne muutusi diftongis (< *patojen < *patoihen).

2. h säilimine rõhuta silbi järel on häälikuseaduslik vähestes murretes (hK, pL, osaliselt pK, Ke, To); mujal on ta üldistatud rõhulisest asendist, kuid paiguti on võimalik ka kontaminatsioon jalkoin + jalkohin = jalkoihin 'jalgadesse'.

a. he(n)-lõpuline illatiiv-genitiiv on omane mõnedele ida- ja kagumurdeile, kusjuures (oi≠, oi > ō, oⁱ): vI jalkoihe 'jalgu' jm.; -sIv pattoohe 'padadesse'; -sav paikkoⁱhe 'kohtadesse';

b. -hi(n) (< -hen), mitmuse tüve lõpphäälikuina oi, oē, ō, o: smE kaupoihi 'kauplustesse' jm.; -pK pattoēhi(n) 'pada-

desse' jm.; sLv pattohi 'padadesse' jm.; - hK jalkohin 'jalgadesse' jm.;

c. -h: hK rautoih 'raudadesse', sav. sikkoih 'sigadesse';

d. -hoin: Ke kutupaikhoin 'kudemiskohtadesse' jt. meta-teesijuhuna vormist -paikkohin;

e. -hin (lõppude -in + -hin kontaminatsioonina): sata jalvoihii(n) 'jalgadesse'. Sellest tuleb diferentseerida hK mij jalkohin 'minu jalgadesse', milles possessiivsufiksi -ni häälikute metatees (-ni > -in) on põhjustanud käändelõpu vokaali piknemise (i + i > ī).

3. s-aines illatiivi käändelõpus on omane edelamurdeile ja Alam-Luuga keelealale. Tüve lõpphäälikuina esineb sekundaarne (kontraktsiooni teel sündinud) diftong või sellest arenenud ō, o:

a. -sse: smAL jalkoisse 'jalgadesse', saññōsse 'sõnadesse';

b. -sīn: hL patoisīn (=patoin + -sīn) 'padadesse';

c. -ssi (< -sīn < -sihin): smE velvossi 'võlgadesse'. Sellest tuleb diferentseerida To vanhoissin 'vanadesse', milles ssin-lõpuni on jõutud sisekao kaudu (< shin < -sihin);

d. -s lõpukao tõttu nii illatiivis kui inessiivis: smE sillo(i)ski 'sildadessegi', linnos 'lossidesse';

e. -sa- possessiivsufiksistest vormides (vokaal a pärit inessiivist): smE jalvo(i)sas 'tema jalgadesse';

f. -sihoin s- ja metateetilise h-illatiivi haruldase kontaminatsioonina: To kauppasihoin 'kauplustesse'.

4. loi-mitmuse kaasrõhulise silbi järel on lõpp -hin ootuspärane: sLv patoloihi(n) 'padadesse'.

V a n a s k i r j a k e e l e s ilmneb samalgi autoril illatiivitüüpide kasutamises suur segadus, mis on tingitud murdevormide ebastabiilsusest (h säilimine või kadu eri rõhuasendeis ja eri põlvkonna esindajail) ning kirjakeele traditsioonide segavast mõjust. Üldisim vanadel kirjameestel on hin-lõpuline esinemus, kusjuures diftongi järelkomponent on kadunud: Agr. sikohin 'sigadesse', nõrgaastmeline Westh siohin 'tema sigadesse' jt. Diftongilisi vorme, näit. Westh sanoihin 'sõnadesse' jt. on peetud (M. Rapola) teoretiseerituks, kuid neile leiduvad vasted kirjakeele põhjaks olevais murdeis. Vähesel määral on kasutatud ka hīn-lõpuga vorme: Flor. paikkohijn 'kohtadesse', rajoihiijn 'piiridesse'. Kui Agricolal on h-lised ja h-ta vormid tasakaalus, kasutavad

hilisemad kirjamehed peamiselt kontraheerunud tüüpi: Sorol. rannoin 'randadesse'. Nõrgaastmeline on samuti Mart. raudhoin (dh = d) 'raudadesse', mida ekslikult on peetud (M. Airila) metateesivormiks. Veaks ei saa pidada ka Hemminki on-lõpulist vormi vaolons 'tema pajuvitstesse, püünisesse', milles kajastub Masku murde areng oi > o. Harukorral esineb veel sen-lõpuline illatiiv: Agr. wihoisens 'oma vihadesse'.

P r a e g u n e k i r j a k e e l viljeleb rõhuasendist sõltumata ainuüksi hin-lõpulist illatiivi: jalkoihin 'jalgadesse', ravintoloihin 'restoranidesse' jt.

Rõhuline asend. Kaasrõhulise silbi järel on h säilimine ootuspärane. Süsteemisunni tõttu on käänelõpud teatud murdealal üldiselt samad kui rõhutus asendis:

1a. he(n)-lõpuline illatiiv-genitiiv: sIv vasikõihen 'vasikatesse'; - (oi > oe): lutikõehen 'lutikatesse' jt. Nõrk aste on teiste käänete mõju;

b. -hi(n), mitmuse tüve lõpphäälikuina oi, oe, õ, o: hS vasikoihi(n) 'vasikatesse' jm.; - pK asijoehin 'asjadesse' jm.; - pL harakkõhi(n) 'harakatesse' jm.; - smE penikohi 'kutsikatesse';

c. -h: hK elukoih 'elukatesse', sav. harakkoih 'harakatesse';

d. -hoin metateesivormina: To kattihoin 'kateldes';

e. -hīn: vL harakoihīn 'harakatesse', smM mataloihīn 'matalatesse'.

2. Kontraheerunud illatiiv on tekkinud rõhutu asendi analoogial; sekundaarne oi = või oi > oe:

a. -oi(n): hL penikkoin 'kutsikatesse', äür harakkoi 'harakatesse';

b. -oen: sIv vasikkõen 'vasikatesse', sLv haravoen 'rehadesse'.

3. s-illatiivid on tekkinud kontraheerunud noomenite eeskujul:

a. -sse: smE harakoisse 'harakatesse' jm.; - smAL ahilõsse 'ahelatesse';

b. -sīn: hL harakkoisīn 'harakatesse', tappuroisīn 'takkudesse';

c. -s: smE harakois 'harakatesse', vasikois 'vasikatesse';

d. -sa- (possessiivsufiksilistes vormides): smE harakoi-san 'tema harakatesse'.

V a n a s k i r j a k e e l e s on Agricolast alates

viljeldud nii häälikuseaduslikke h-vorme kui ka kontraheerunud illatiive:

1a. -hin liitub (erinevalt kahe silbilistest a-tüvedest) alati diftongile: Agr. Oriantappuroihin 'kibuvitstesse' jt. Ainsaks erandiks on Raum. asiohin 'asjadesse', mille tüve edelamurrete järgi võidi hääldada ka kahe silbilisena (asjo-);

b. hen-lõpulisel illatiivid on haruldased: Agr. asti-joihens 'tema astjatesse'.

2. -oin (kasutusel XVIII saj. lõpuni): Agr. Oriantappuroijn 'kibuvitstesse', Flor. asioin 'asjadesse' jt.

P r a e g u n e k i r j a k e e l viljeleb häälikuseaduslikku hin-illatiivi: mataloihin 'madalatesse' jt. Murdelised nõrgaastmelised vormid, nagu ulapoihin 'ulgumeredesse' jt. esinevad harva.

i - m i t m u s

Mii rõhuta kui ka rõhulise asendi variandid on arenenud vahetult i-lisest (mitte ei-lisest või ī-lisest) lähtevormist.

Rõhuta asend. 1. Häälikuseadusliku mitmuse tüvega on järgmised murdevormid:

a. i≠: smE poil ~ pojil 'poegadel', pL nuijilla 'nuia-dega' jm. Possessiivsufiksiga instruktiivis on erandlikult tugev aste: hP omil lupinsas 'oma loaga'. - i pro oi deverbaalsetes ja ma-, va-vormides: hL sājill 'saajatel', To vakavamissa 'tõsisemates' jm.;

b. ī < i lõpukao tõttu: sav korvil 'kõrvadel', sovis 'sõdades';

c. ī (< yi): hS pojille 'poegadele' jm. Muudel juhtudel on pikk ī põhjustatud: 1) lõpukaost tulenevast asepikeadusest (hL opettajiks 'õpetajateks', 2) i-tüvede analoogiast (hS koirriilt 'koertelt', 3) kontamineerumisest tugevaastmelise i-mitmusega (hK pojil = pojil + poikil 'poegadel');

d. $\emptyset$ < i ainult komitatiivis: smE suknes 'oma sukkadega'.

2. Tugevaastmeline mitmus samadel aladel kui oi-mitmuse puhul: a. (sekund. ī): vL tuppiissa 'tubades' jm.; -

b. (ī > i): smE poikkilt 'poegadelt' jt.

3. loi-mitmus idamurdeis: a. ains. tüvi + loi: sEV poikalaille 'poegadele' jm.; - b. mitm. tüvi + loi: vI luhti-lois 'luhtades'.

V a n a s k i r j a k e e l e s on i alati lühike: Agr. numisa 'numades', luattomista 'lubamatutest' jt. Kollaniusel tõenäoliselt ij = i: pojista (= poista) 'poegadest'

Muutust ji > i tõendavad vormid: Agr. opettaile 'õpetajatele', Ikal. cuillans 'oma radadel' jt.

P r a e g u n e k i r j a k e e l kasutab alati i-list mitmuse tüve neist kahe silbilistest sõnadest, mille esimeses silbis on vokaalid o, u, uu, ou, uo, oi, ui: omilla 'omadel' mustilla 'mustadel', kourista 'pihkudest', nuijilla 'nuia-
del' jt. iu-juhtudel esineb ebastabiilsust: tiukilla ~ tiu-
koilla 'karmidel'. Tegijanimedest, mille eelviimases silbis ei ole i-d, on i-mitmus soositum kui oi-mitmus: opettajilla 'õpetajatel' jt. Possessiivsufiksiga instruktiiiv on tugevas astmes: omin roukinsa 'omal toidul'.

Rõhuline asend. 1a. Enamikus murdeis lõpeb mitmuse tüvi i-ga või muutuse ji > i tõttu i-lõpulise diftongiga: hP an-
tajilla 'andjail', smE molemmissaki 'mõlemateski', asuil 'elanikel' jm. Murdeti astmeüldistusi nõrga astme kasuks: sIV suurimmina 'suurimatena' jm.; - b. i < i lõpukao tõttu: sIV suremist 'suurematest'.

2. i peamiselt i-tüvede analoogial: pL sürimmilla 'suu-
rimatel', sanomis 'sõnumites'.

3. Tugevaastmeline i-mitmus rõhulises asendis on hili-
sem kui rõhutus; esineb vaid Soome lahe piirkonnas: vL pa-
rempista 'parematest'.

V a n a s k i r j a k e e l e s on i alati lühike: Agr. sanomattomilla 'ütlematutel' jt. Tähelepanu vääriv on i-liste vormide kasutamine veel sellistest tegijanimedest, mille eelviimase silbi vokaaliks on i; muutuse ji > i tõttu tähendab ji tõenäoliselt i-d: Agr. walehtelijst 'valetajate-
st', Ikal. cuulijlle (< *kulijjillen) 'kuulajatele'.

P r a e g u n e k i r j a k e e l kasutab kolme- ja enamasilbilistest a-tüvedest i-list mitmust peamiselt juhtu-
del, kui sõna lõpeb ains. nominatiivis isa-, ma-, mpa-, va-
ga: arvoisilla 'lugupeetutel' jt. Silmapaistvaks erinevuseks vana kirjakeele uususest on, et valehtelija-tüübist kasuta-
takse ainult oi-mitmust.

Genitiiv

Rõhuta asend. Ainsusetüvelise genitiivi esinemisalad on samad kui oi-mitmusel. Häälikulised variandid, mis lähtuvad tüübist *poika_{en}, on järgmised:

1. -a_{en}: satY noita_{en} 'nõidade' jm. Sellest tuleb lahus hoida idasooe diftongiline noetaen, milles a_e > ai > ae.

2. -ajen (ɔ kohal siirdehäälik, kuid murdeti võib -ajen

või -aijen olla pärit ka tüüptide kalain + kalojen kontaminatsioonist): hS poikaje(n) 'poegade' jm. Savo murde piirimail poikaijen 'poegade', päiguti ka kontaminatsiooniline hen-lõpuga poekaehen 'poegade'. Neist tuleb diferentseerida edelamurrete samatähenduslik genitiiv poikkajen, milles poikain > poikka + -jen (? < *poikaiden = poikain + poikaden).

3. Kontraheerunud vormid: a. -ain: hS poikai(n) 'poegade' jm.; - b. -aen, -aen (< -ain): pK opettajae(n) 'õpetajate' jm.; - sP poekaen 'poegade' jm.; - c. -än (< -ain): pL onnettomän 'õnnetute'.

Konsonantsete genitiivide ten- ja tten-lõpp on analoogiline: hS viatonten 'veatute'; smE puoletontte(n) 'erapooletute'. Ootuspärane oleks nne-lõpp: *viattonn(a) + den > *viattonnen > *viattonnen (≈ *viattonnen).

Mitmusetüveline *poikiden-tüüp on murdeis esindatud järgmiselt:

1a. -ijen (kõige üldisem tüüp), -ien (hK, smM, satY): hK poiki_ien ~ poikien 'poegade' jm.;

b. -ian (< -ien): hK poikian 'poegade', munian 'munade';

2a. -ijjen (siirdehäälikuna i või j): vL poikijen 'poegade', pL kovi_je(n) 'kõvade' jm. Neist tuleb lahus hoida smE poikkijen 'poegade', mille geminaat kk viitab lähtekujule poik_in + -jen.

b. -ijje(n) (-in + -jjen ilmselt tüübi hK poikiten mõjul): sEv poikijje(n) 'poegade';

c. -ihe- ainult possessiivsufiksiga vormides (h tõenäoliselt siirdehäälik): vI omiheis kans 'sinu omadega'.

3. -in (< -ien) mõnedes ida- ja põhjamurdeis ning Soome lahe piirkonnas: hK poikin 'poegade', vI puhtahampi 'puhtamate' jm.

ren-, tten- ja ten-lõpulist kontaminatsioonide põhjaks võivad olla nii ainsuse- kui mitmusetüvelised vormid:

1. -ren: Por poikairen 'poegade', mis tüübilt (poikain + -ren) on sama vana kui vana kirjakeele Pacanaidhen (Pacainain + dhen) 'paganate'.

2. -tten: a. smE tuppaitten 'tubade' jt.; - smE poikkatte (= poikain > poikka + -tte või poikain + -tten) 'poegade'; - b. smE korvitten 'kõrvade' jm.; - pP poikitten 'poegade'.

3. -ten: a. smE poikaiten ~ poikkaten ~ pojate 'poegade'; - b. hK opettajiten 'õpetajate'.

4. -ttein, -ttēn (< -ttein) edelamurrete piirimail tten-tüübi kõrval: hE sottittēn aikan 'sõdade ajal'.

5. -sten a-tüvedes juhuslik: Vih torppaistem pihatois 'popsitarede karjaõues', kuigi oi-, ei-noomenis tavaline (vrd. kukkoisten 'kukkede').

V a n a k i r j a k e e l e poika-tüübi mitm. genitiivid on põhiliselt ainsusetüvelised:

1. -ŕen (rõhulisest asendist üldistatuna) vanematel kirjameestel): Agr. woijmadhen 'jõudude', Westh Hooradhen 'hoorade' jt.

2. -ain + -ŕen-lõpu kontaminatsioon esineb sageli neljasilbilistest sõnadest: Agr. Cadhectiwaijdhen 'kadestajate' jt.

3. -a:en: Pacch. Turhaen 'asjatute', omaen 'omade'.

4. -ain üldisima genitiivitüübina (vahel ka nõrgas astmes): Agr. Mestattauain 'hukatavate', Mart. odhain 'odade' jt.

5. -an atributiivselt kasutatud noomenis: Sorol. oman töidens 'oma tööde' jt. Siin ilmselt -an < -ain, kuigi Kollaniuse puhul on oletatud (M. Rapola) ka muutust ae >> ā.

Mitmusetüvelise genitiivi vähesed näited on peamiselt Agricolalt: 1. -ŕen (tegijanimedes ji > i): racastaidhes 'oma armastajate'. 2. -ien: wighattomien 'veatute'. - 3. -in (idasoome tüüp): paluelijs 'oma teenijate'.

tten- ja ten-lõpulised kontaminatsioonivormid, mis tänapäeval on edelamurdeis üldised ka kaheasilbilistest sõnadest, on leidnud rakendamist vaid algselt neljasilbilistes noomenites:

1. -tten: Koll. tohistaitten 'tunnistajate', Pacch. Murhaittens 'tema mõrvarite' jm.

2. -ten: Fin. pilcaiten 'pilkajate', Raum. opetaiten 'õpetajate'. - Eraldi mainitagu -ain + -ten kontaminatsioon Finnolt: cadhectiuaiten 'kadestajate'.

P r a e g u s e s k i r j a k e e l e s on poika-tüübist valitsev asend mitmusetüvelisel genitiivil: poikien 'poegade' 89 % - poikain 11 %. Neljasilbilistel sõnadel näib mitmusetüveline genitiiv olevat veelgi soositum: onnettomien 'õnnetute' 93,8 % - onnetomain 4,6 % - onnetonten 1,6 %.

Rõhuline asend. Ainsusetüvelised tüübid on üldjoontes samad kui rõhutus asendis:

1. -aje(n): smE kovampaje(n) 'kõvemate', parempaje(n) 'paremate'.

2. Kontraheerunud vormid: a. -ain: smE huonomppain 'halvemate' jm.; - b. -aen, -aen (< -ain): sPv molempäen 'mõlemate' jm.; - sIv parempaen 'paremate'; - c. -än (< -ain), kaasrõhulises silbis alles XVIII saj. keskel: pL sürepän 'suuremate'.

Konsonanttüvelistes vormides on lõpp -ten teise silbi järel ootuspärane: Ke issointen 'suurimate'. Edelamurrete -tten on pärit kontraheerunud sõnadest: uusintten 'uusimate'. Vorm Ke jumalten 'jumalate' põhineb e-tüvede analoogial.

Mitmusetüvelistes genitiivides pole ǫ kadu ootuspärane: 1. -i/en (harvemini) -ien: hS parempien 'paremate' jm. Sõna muutana 'mõni' on murdeti siirdunud komparatiivide rühma: pP mütampien.

2. -ijen (siirdehäälikuna ǫ kohal i või j): sL parempijen 'paremate', pK haravi^jen 'rehade' jm.

3. -in (< -ien): vL sürepin 'suuremate', sav molempin 'mõlemate'.

Kontaminatsioonivormid (nii ainsuse- kui mitmusetüvelised) on tten- ja ten-lõpuga:

1. -tten: a. smE mustempatten 'mustemate'; - b. pP jumalitten 'jumalate' jt.

2. -te(n): a. hK molempaiten 'mõlemate'; - b. smE perunite 'kartulite'; hK molempiten 'mõlemate'.

V a n a s k i r j a k e e l e s on esindatud ligi 20 genitiivitüüpi, millest rõhuva enamiku moodustavad ainsusetüvelised vormid:

1. -den (ǫ säilimine on ootuspärane) peamiselt Agricolal, vähesel määral teistelgi vanadel kirjanikel: Agr. molembadhen 'mõlemate', Elim. ahkeraden 'usinate' jt.

2. -ain + -den kontaminatsioonivormina nii kolme- kui viiesilbilistest sõnadest: Agr. Uskomattomaidhen 'uskmatute' jt.

3. -a/en esineb harva: Pacch. palawaen 'põlevate' jt.

4. -ain kõige enam kasutatava genitiivitüübina: Mart. Esiuanhembain 'esivanemate'.

5. Konsonanttüveline genitiiv on kasutusel peamiselt sõnast jumala 'jumal', näit. Agr. Jumalten, Epeiumalden, harvemini muudest sõnadest: Agr. Wanhinden 'vanimate'.

Mitmusetüvelisi genitiive on vähesel määral viljelnud Agricola: 1. -den, esindatud nii kolme kui viiesilbilistes sõnades: Jumalattomidhen 'jumalatute'. - 2. -in (idamurdelisena): Pacanin 'paganate'.

tten- ja ten-lõpuga genitiivid on rõhulises asendis eriti sagedased:

1. -tten: a. soosituim on mitmusetüveline tüüp, mis edelamurrete astnevaheldussuhteid kajastades esineb ka nõrgas astmes: piiblis (1642) wanhimitten 'vanimate' jt. - b. Ainsusetüvelised vormid on sekundaarse ai-diftongiga, harva a-ga (? trükiveana): Ups. ev. hyuästihaisewaitten 'hästi lõhnavate' jt.; - Koll. asiatten 'asjade'.

2. -ten (= -tten ~ -ten): a. Agr. Lihaiten 'lihavate' jt.; - b. Westh pacanaiten 'paganate' jt.; - (a pro ai, ?trükiveana) Agr. Jumalattomaten 'jumalate'.

Lisaks mainituile kasutatakse harva ein-lõpulis kontaminatsioonide ja karitiivadjektiivide ainsuse nominatiivile tüüpe, millel puuduvad murdevasted; 1. Sorol. molemittein 'mõlemate': - 2. Agr. jumaltein 'jumalate'; - 3. Agr. uskomattodhen 'uskmatute'; - 4. Agr. wskomattoin 'uskmatute'; - 5. -oin + -dhen: Ups. ev. ta/i/tamattoidhen 'saamatute'. Agricolal leiduvate karitiivadjektiivide puhul on oletatud (H. Ojansuu) eesti keele otsesest mõju, kuid juba ainuüksi selliste vormide esinemine teistelgi autoritel viitab iseseisvalt tekkinud haploloogiale.

Præguses kirjakeeles on kõikidest sõnatüüpidest soosituim mitmusetüveline genitiiv; suhteliselt haruldased on konsonanttüvelised vormid: vanhempien 'vanemate' 91,3 % - vanhempain 8,7 %; matalien 'madalate' 47,6 % - matalain 46,3; karitiivadjektiividel: mitmusetüveline genitiiv 93,8 % - ainsusetüveline 4,6 % - konsonanttüveline 1,6%. Vanast kirjakeelestki tuntud konsonanttüveline vorm jumalten 'jumalate' on võimalik ainult luulekeeles, samuti itten-lõpulis genitiivid, mida kasutatakse ka kõnekäändudes, näit. Suuri kiitos soutajitten, kaksi ilman istujitten, perämiehen ei mitänä 'Suur tänu sõudjatele, kaks muidu istujatele, tüürimehele mitte midagi'.

Partitiiv

Rõhuta asend. Lähtetüübile *poikida taandub enamik murdevorme.

1a. -i, harvemini -ia: hS poikia 'poegi', smE korkeampia 'kõrgemaid' jm.; - b. Metateesi või sisekaojuhuna Ke omihanhan 'enda omigi (mitte)', mis tuleb hoida lahus siirdehäälikujuhtudest.

2a. -ija (siirdehäälikuna j või j̄): hP poikija 'poegi', pK kuormi^{j̄}a 'koormaid' jm. Edelamurrete possessiivsufiksili-

ne kumppijan on saanud pp paradigmaatilises vahelduses olevast vormist kumppi 'kumbi'. - Muutuse ji > i tõttu on mitmuse tunnus i siirdunud diftongi järelkomponendiks: To opēt-taija 'õpetajaid'; - b. Geminatsioonialal j > jj: sIv kor-vijjān 'oma kõrvu'. Ka siin on tõsem siirdehäälikuseletus kui A. Turuneni oletus ja (< jja) häälikuseadusliku päritolu kohta tüübist jalkoja 'jalgu'.

3. -ie (< -ia) mõnedes idamurretes: sPv usseampie 'sagedamaid' jt.

4a. -ī (< -ia) peamiselt lõunapoolsetes murretes: hK matalempiī 'madalamaid' jm. Üldiselt -ia > -ie > -ī, kuid lõpukao aladel võimalik ka -ija > -ii ~ -ī; - b. -i, -ī (< -ī) edelamurretes ja Alam-Luuga alal: smE poikki 'poegi'; - smAL otsi 'otsi'.

5a. -t(a)-lõpp on pärit rõhulisest asendist: smE kalastajit (?< kalastajī + -ta) 'kalastajaid'; To opēttaita (i < ji) 'õpetajaid'; - b. selgelt pleonastiline on smAL ruiskukkīta 'rukkililli'.

6. loi-mitmuse partitiivis vI sorsiloi ootaks kastrõhulise silbi järel ta-lõppu.

V a n a s k i r j a k e e l e s on üldisim i/a-esinemus: Agr. Gummia 'imelikke', poltettapija 'põletavaid' (-ija ortograafiline) jt. Kontraheerunud vormid on omased peamiselt Edela-Soome kirjameestele: Hem. onnettomii 'õnnetuid' jt.; - muutuse ji > i tõttu ai-diftong: Mart. tohtistaij 'tunnistajaid' jt. Küllalt sageli esinevas tegijanimede ta-lõpulisel tüübis tohtistaita 'tunnistajaid' on oletatud hääldamist tohtistajita (E.N. Setälä) ja tohtistaita (M. Airila). Sellistel juhtudel puuduvad otsustamiseks kindlad kriteeriumid, sest samalgi kirjamehel i = i, j, ij või ji.

P r a e g u s e s k i r j a k e e l e s on partitiiv alati -ia-lõpuline: poikia 'poegi', pataljoonia 'pataljone'.

Rõhuline asend. 1a. t(a)-lõpulistel ootuspäraste vormide kasutamine on omane vaid vähestele murretele: smE kovempit 'kõvemaid'. To lusikita 'lusikaid' jm.; - b. īta-lõpulistest kontaminatsioonilistest partitiividest näit. TütS molempīta (= molempī + molempita) 'mõlemaid' jt. tuleb diferentseerida häälikuseaduslik tüüp To kul^ukita (< kulkiita < kulkijita) 'rändureid'; - c. Gemineerunud tüvekonsonandiga smE suurimppit 'suurimaid' eeldab lähtekuju sūrim-

pī-; - d. Sporaadilisi ei-vorme võib kohata edelamurdeis: humalei(ta) 'humalaid', kamalei(ta) 'hirmsaid'. Sõnad on siirdunud teise tüvetüüpi.

2. Enamikus murdeis on partitiivitüüpide üldistumine toimunud kahe silbiliste sõnade kasuks:

a. -i_a, (harvemini) -ia: sT vanhempiansa 'oma vane-
maid', hS halvempia 'odavamaid' jm.;

b. -ija (siirdehäälikuna i või j): hP heikompija 'nõrge-
maid', pL parempi_a 'paremaid';

c. -ie (< -ia): sLv isompie 'suuremaid', sPv kiluvie
'sädelevaid';

d. -i (< -ia): hK luki(j)i 'lugejaid', astmeüldistusena
sLv suurimmii 'suurimaid' jm.;

e. i (< i) edelamurdeis: huanomppi 'halvema-
id', asui
(<< asui_i < asujia) 'elanikke', samuti hakei (< hakejia)
'otsijaid', kuid haki (< haki_i < haki-i < haki_ji < haki_jjia)
'otsijaid'.

V a n a s k i r j a k e e l e s on t(a)-lõpu säilimi-
ne eriti üldine: Agr. Lesseseisouita 'juuresolijaid', piiblis
(1642) kirjawita 'kirjusid' jt. Oluline on i-lise mitmuse
säilimine sellistes tegijanimedes, nagu Agr. cuallijt 'sur-
nuid', mis kujult on väga sarnane samatähendusliku lõuna-ees-
ti vormiga kõljit. Hemminkil j-i kohal siirdehäälikuna h
(murtahit 'murdjaid'), mida M. Rapola peab asjata Masku mur-
raku partitiivi ja illatiivi sarnasusest tulenevaks. Rõhutatud
asendist üldistunud ia-lõpulised partitiivid on XVI ja XVII
sajandil veel suhteliselt haruldased ja puuduvad Agricolaal
a-tüvedest täielikult: Fin. oppemattomia 'õppimatuid' jt.

P r a e g u s e s k i r j a k e e l e s on rõhulise
asendi partitiivide esinemus ia-lõpuline nagu kahe- ja nelja-
silbilistelgi sõnadel: omenia 'õunu', matalia 'madalaid' jt.
Vana kirjakeele häälikuseaduslikust ta-lõpust pole säilinud
jälgegi.

Illatiiv

Rõhuta asend. 1a. -i(n) enamikus murretes. Häälikuliste
muutuste käik on järgmine: *korvihen > korvihin > korvi-in >
korvīn, hen-illatiivi alal korvihen > korvien > korvīn 'kõr-
vadesse';

b. -i (< -īn): smE poikki 'poegadesse', matalemppi 'ma-
dalamatesse'.

2. h säilimine on häälikuseaduslik vähestes murretes (hK,
pE, osaliselt pK, Ke, To), mujal aga tekkinud rõhulise asen-
di analoogial:

a. -he: sav kuoppihe 'koobastesse'. - Pika i-ga äür otrīhe 'otradesesse' on kontaminatsioonivorm;

b. -hi(n): smE korvihin 'kõrvadesse', (satY omihin 'omadesse') jm. - Gemineerunud tüvekonsonandiga vormid viitavad kontaminatsioonile: smE ossihi (osin > ossi > ossi + -hi) 'osadesse'. - Põhjapoolseis murdeis sisekao vorme: pK tuphin (< tupihin) 'tubadesse', Ke multhin 'muldadesse';

c. -h: sav poikih 'poegadesse'; - kontaminatsiooniline sottih 'sõdadesse';

d. -hīn vahel ka metateesijuhuna: To voimhīn (< voimi-hin) 'jõududesse'. - satY kivihīn 'kividesse' on kontaminatsiooniline (kivihin + kivīn = kivihīn).

3. s-illatiivide põhjaks on kontraheerunud īn- või in-vorm:

a. -sī: hL (Por) tupīsī 'tubadesse', milles kaks illatiivi lõppu (vrd. puihīsī 'puudesse');

b. -s: smE nurkkis 'nurkadesse' on toimunud kokkulangemine inessiiviga;

c. -sa- possessiivsufiksi ees: smE poikkisan 'oma poegadesse'.

V a n a s k i r j a k e e l e s esinevad hin-illatiivid Agricolaal peaaegu võrdselt kontraheerunud īn-vormidega, mis hilisematel kirjameestel muutuvad domineerivaiks: Agr. lohihins 'oma koobastesse'. - Hem. omin 'omadesse' jt.

P r a e g u s e s k i r j a k e e l e s viljeldakse kontraheerunud vorme: poikiin 'poegadesse', avuttomiin 'abitutesse' jne. hin-lõpu tarvitamine piirdub peamiselt vanema luulekeelelega.

Rõhulises asendis on ootuspärase h-illatiivi kasutamine piiratum kui diftongilise, oi-mitmuse puhul:

1a. -hi(n): smE oravihi 'oravatesse', pL haravihinse 'oma rehadesse'. - Gemineerunud tüvekonsonandiga vormid on tekkinud kontaminatsiooni teel: smE kalssemppihin (kalssemppin > kalssemppin + -hin) 'karmidesse'. - Sisekaovormina Ke issoimphin (< isoimphin) 'suurimatesse'; - b. -h: sav mo-lempih 'mõlematesse', parempih 'parematesse'.

2a. īn-lõpulised kontraheerunud illatiivid on tekkinud rõhutu asendi analoogial: sata parempī(n) 'parematesse' jm. - Astmeüldistusena sIV suurimmiin 'suurimatesse'; - b. -in (< īn): smE omenin 'õunatesse', kalssemppin 'karmidesse'.

3. sse-lõpp on pärit kontraheerunud e-tüvedest: smE li-

havisse 'lihavatesse', puhujisse 'kõnelejatesse'.

V a n a k i r j a k e e l kasutab hin-vorme ka atri-
buutides: Westh surembihin tõihin 'suurematesse töödese' jt.
Vanimatel kirjameestel on kontraheerunud illatiiv haruldane:
Agr. swrembijñ 'suurematesse'.

P r a e g u s e k i r j a k e e l e esinemus on sama
kui rõhutus asendis: -iin (peruniin 'kartulitesse') ja -hin
(luulekeeles).

K o n t r a h e e r u v a d n o o m e n i d

Eraldi muudest a-tüvelistest sõnadest käsitleme ea-lõ-
pulisi adjektiive ja nendega kõrvutatavaid kontraheeruvaid
noomeneid (tüübid *valkeða, *vapaða, *harmaya). Mitmuse tü-
ves ootaks muutust *valkeði- > *valkeši-, mida pole aga toi-
munud, sest eri läänemeresoome keeltes on d > ð või selle
kohal on d, D, h (näit. vdj eikeita 'õigeid', vps magedid
'magusaid', eL maGeDiD 'magedaid', segehit 'sõgedaid').

1a. ei, ai (hilistekkeline diftong dj ja y kao tõttu) on
murdeis üldisim esinumusvariant: sata hoppeista 'hõbedatest',
smE harmais 'hallides' jm.;

b. ē (< ei), ā (< ai): pL rohkeesta 'julgetest', har-
maas 'hallides';

c. e (< ei): smE adv. oikke 'õigesti'.

2a. oi-mitmus aladel, kus -ea > -ia, *harmajh-tüübis ka
mujal: smE oikkiois 'õigetes', hK har moist 'hallidest' jt.;

b. oe (< oi) redutsioonialal: pP kolijoeksi 'kõleda-
teks';

c. ō (< oi): pL komioos 'toredates', har moos 'halli-
des';

d. o (< oi): smE makkiost 'magusatest', oikkios 'õige-
tes'.

3a. hi-line tüvi on omane peamiselt kagumurdeile, kus
esineb paradigmaatilist vaheldust, näit. äür valkehille 'val-
getele', kuid ainsuses valkialle. h-line tüüp on tuntud ka
mõnedes Lõuna-Eesti murretes, näit. Rõu segehil 'sõgedail';

b. hi (i > i̯) asepikeendusena): smAL valkehiis 'valgetes',
kiukahiis 'keristes';

c. hai metateesi juhuna: Ke vaphaina (< vapahina) 'va-
badena'.

4. loi-mitmus on kontraheerunud atüvedele üldiselt võõ-
ras, ainult sõna astia 'astja' on hilise ē-tüve kaudu seotud
nii ea-adjektiivide kui ey-tüveliste sõnadega. Viimaste

mõjul ka loi-mitmus: smAL aste^ooiAAA 'astjatel'.

V a n a s k i r j a k e e l e s kasutas Agricola ainult i-mitmust, kuigi ainsuses on tal väga sagedane -ea > -ia: Agr. walkeil 'valgetel'. oi-mitmus on kasutusel XVII saj. algusest: Hem. makjoix 'magusateks' jt. h-tüüp sõnast vapaa 'vaba' on omane põhjapoolsetele kirjanikele: Koll. wapahille 'vabadele'.

P r a e g u s e s k i r j a k e e l e s on eda-adjektiividest kasutusel i-mitmuse kõrval ka oi-mitmus: korkeilla ~ korkeoilla 'kõrgetel'. oi-tüüp vana kirjakeele pärandina on ea-sõnus (korkea) kunstlik, sest puudub selle eeldus ea > ia (vrd. vanas kirjakeeles corckia). h-line tüvi tüübis har-mahi-, vapahi- on võimalik ainult luulekeeles.

Genitiiv

1. Ainsusetüvelisi genitiivivorme (lähtetüüp *korke^oa-den) kasutatakse läänemurdeis: a. -ain: smE korkkiaain 'kõrgete' jt.; - b. -ān (< -ain): pL komiaan 'toredate'; - c. -a(n) (< -ain): smE kalppian 'kahvatute', nopja 'nobedate'.

2. Mitmusetüvelised vormid lähtuvad tüübist korke^oiden: a. -je(n): sL korkeije(n) (j < đ) 'kõrgete', hL harmajen (j < i) 'hallide'; - b. -len (< -den): hK koreilen 'toredate'; - c. -ren (< -den): hL valkeiren 'valgete'; - (ai > ā) pL harmaaren 'hallide'.

3. Kontraheerunud ein-, ain-lõpuline genitiiv on tekkinud kaheasilbilise jalkoin-tüübi analoogial: vL sokkein 'pimedate', hE harmain 'hallide' jm.

4. -hi(n): vI sokehi 'pimedate', smAL (kiukaa:) kiuka-hiin 'keriste'.

5. Käändelõpud -tten, -ten on pärit teistest deklinatsioonitüüpidest; -hen illatiivist:

a. -tten liitub i- või oi-mitmuse tüvele: hL harmaitten 'hallide' jm.; - metateesijuhuna Ke vaphaitten 'vabade'; - (ai > a) smE kalppjatten 'kahvatute'; - (oi või oi > o) smE kalppjoitten 'kahvatute', rohkiotte 'julgete';

b. -ten liitub ainult i-mitmuse tüvele: hK korkeiten 'toredate', sEv valkeiten 'valgete';

c. -hen genitiiv-illatiivis: sP korkeihen 'kõrgete'; - (ei > eē) sIv korkeēhen 'kõrgete'; - sIv ainoihen 'ainukes-tesse'.

6. ttien-lõpulisel genitiivil pL harmaattien 'hallide' on tegelikult käändelõpuks -en, sest mitmuse tüvi harmaatti-esineb läbi kogu paradigma.

V a n a s k i r j a k e e l e s on kasutusel järgmised ainsusetüvelised vormid: 1. -den: Agr. Sokiadhen 'pimedate'. - 2. -ain kõige enam kasutatud tüübina: Sorol. oickiain 'õigete' jt. - 3. -ain + -den kahe eelmise tüübi kontaminatsioonina: Mart. corkiaidhen 'kõrgete'.

Kindlad näited mitmusetüvelisest genitiivist puuduvad, sest A. Penttilä poolt rekonstrueeritud vorm Ups. ev. kanck/ei/dhen 'kangete' võib olla ka kank/ia/dhen, mis muide esineb Agricolal.

ein-, ain- ja oin-lõpulisedki genitiivid, näit. Agr. Corein 'toredate'. Vainain 'surnute', Raum. corckioin 'kõrgete' jt. pole arvatavasti algselt olnud mitmusetüvelised, vaid tekkinud proportsioonianaalooogia mõjul: papeista : ko-reista; pappein : x; x = korein 'toredate'.

tten- ja ten-lõpud liituvad mitmuse tüvele, kuid lähtevormideks võivad olla ka ein- ja oin-lõpulised genitiivid: 1. -tten: Hemm. corkeitten 'kõrgete', sokijoiten 'pimedate'. - 2. -ten: Agr. Coreiten 'toredate', Koll. wapahiten 'vabade'.

P r a e g u n e k i r j a k e e l kasutab ainsusetüvelist genitiivi peamiselt liitsõnades: sokeainkirjoitus 'pimedate kiri'.

Mitmusetüvelistest vormidest on soositum den-lõpuline genitiiv: korkeiden 'kõrgete' 82,0 % - korkeitten 18,0 %. Kunstlikul tüübil korkeoi- puudub murdetaust, mistõttu teda peaaegu üldse ei kasutata. Järelikult genitiivide korkeoiden ~ korkeoitten (pro korkioiden ~ korkioitten) kustutamine kirjakeele kääntüübistikust tundub ajakohasena.

Partitiiv

1. Lähtetüüp on *korkeõita, millest on arenenud järgmised t(a)-lõpulised vormid; erinevused puudutavad mitmuse tüve: a. ei, ai ä, γ kao tõttu: TurS korreit 'toredateid', vL harmaita 'halle' jm.; - metateesivormina Ke vaphaita 'vabasid'; - b. eē (< ei): sIv korkeēta 'kõrgeid'; - c. ē (< ei), ā (< ai): pL korkēta 'kõrgeid', harmoata 'halle'; - d. ī muutuse ea > ī mõjul: hK makīt 'magusaid'; - e. a (pro ā) mitm. nominatiivi vaphat 'vabad' mõjul: pL vaphata 'vabasid' (~ viarhāta 'võõraid').

2. t(a)-lõpp on ootuspärane ka oi-mitmuse puhul: a. oi: smE oikkioit 'õiged', sIv harmita 'halle' jm.; - b. oe (< oi): sIv harmita 'halle'; - c. ō (< oi): hK harmōt 'halle' jt.; - d. o (< oi): smS makkiot 'magusaid'.

Muudel juhtudel on käändelõpp analoogiline, sellest tingitult muudatused ka mitmuse tüves. 1. i-mitmuse puhul: a. -ja: To korkeija 'kõrgeid'; - metateesijuhuna Ke vapaja 'vabasid'; - b. -ia, -i h-listes tüvedes: pL vapahia 'vabasid', vI harmahi 'halle'; - c. käändelõputa vormid tüübi jalkoja jalkoi eeskujul: hL ruskei 'pruune'; sav harmai 'halle'; - d. -i (siirdumise tõttu algup. e-tüvede deklinatsiooni): smE ruski (: ruske < < ruskea) 'pruune'. - 2. oi-mitmuse puhul: a. -oja (< -oi-a): Ke valkioja 'valgeid' jm.; - b. -oi (< -oja): smE makkioi 'magusaid' jm. - 3. tia-lõpulisel partitiivil pL harmaattia 'halle' on käändelõpuks ainult -a, sest tüvi harmaatti- esineb ka teistes käänetes.

V a n a k i r j a k e e l e partitiivid on enamikus t(a)-lõpulisel: 1. i-mitmus: Hemm. Oikeit 'õigeid', Raj. corkeita 'kõrgeid'; - 2. Harvemini oi-mitmus: Raj. cauhioita 'hirmsaid' jt. Esindatud on ka käändelõputa partitiiv: Hemm. corkei 'kõrgeid'.

P r a e g u n e k i r j a k e e l viljeleb tegelikult vaid tüüpi korkeita 'kõrgeid', kuigi ka oi-mitmuse paralleelvorm korkeoita on lubatud.

Illatiiv

Eri käändelõppude ja mitmuse tüvede kombinatsioonina on soome murretes kasutusel ligi 20 illatiivivarianti, millest vaid osa taandub vahetult lähtetüübile *korkeihin, *harmaihin.

1. -he(n): a. (tüves ei-diftong): sav valkeihin 'valgetesse' jm.; - b. (ei > eé): sIv korkeihin 'kõrgetesse'; - c. ai /> oi > oe): sIv harmoehin 'hallidesse'.

2. -hi(n): i-mitmus: a. (ei): sP korkeihin 'kõrgetesse' jm.; - b. (ei > eé): sIv korkeihin 'kõrgetesse'; - c. (ai > ā): pL harmaahin 'hallidesse'. - oi-mitmus: a. (oi): smE kalppjoihin 'kahvatutesse'; - b. (oi > oe): pK oikioihin 'õigetesse' jm.; - c. (oi > ō): pL komioihin 'toredatesse'; - d. (oi > o): smE oikkiohi 'õigetesse'.

3. -hīn: vL korkioihin 'kõrgetesse', komioihin 'toredatesse'.

4. Kontraheerunud illatiivid: a. -i h-listes tüvedes: äür valkehii 'valgetesse'; - b. -oi(n): smE makkioin 'magusatesse' jm.; - o (< -oin): smE makkio 'magusatesse'.

5. s-illatiivid: a. -se(n): vI korkeise 'kõrgetesse'; - b. -sse(n) (< -sehen): smE harmaisse 'hallidesse' jm.; - 2. -s: hL harmais 'hallidesse'; - d. -sihin: metateesivormidega

pL vapahishin, Ke vapahaishin 'vabadesse'; (sh > ss): Ke vap-haissin 'vabadesse' - e. -si(n) (< -sihin): sata korkeisi(n) 'kõrgetesse' jm.; - (ai |> oi): sIv harmoisii(n) 'hallidesse'.

V a n a k i r j a k e e l e näidetes on esindatud kontraheerunud käändelõpuga i- ja oi-mitmuse vormid: Hemm. valkein 'valgetesse'; - Raum. cauhioin 'hirmsatesse'.

P r a e g u s e s k i r j a k e e l e s on soositum siin-lõpuline tüüp, näit. kauheisiin 'hirmsatesse' 61,0% - kauheihin 39%. oi-mitmuse kauheoihin tundub ballastina ja soomlase keeletundele vokaaliühendi eoi tõttu vähesobivana (murdeis ja vanas kirjakeeles levinud ioi-line korkioi- esinemus). Luulekeeles võib kasutada ka sihin- ja sin-lõppu: vapaisihin ~ vapahisin 'vabadesse'.

L ü h e n d i d

Agr. = Agricola, Elin. = Elimaeus, eL = Lõuna-Eesti murre, Fin. = Finno, Flor. = Florinus, For. = Forseen, Goth. = Gothus, Hem. = Hemminki, hK = Kagu-Häme murre, hL = Lõuna-Häme murre, hP = Põhja-Häme murre, hS = Kesk-Häme murre, Ikal. = Ikalensis, Ke = Kemijõe murre, Koll. = Kollanius, Mart. = Martti, Pacch. = Pacchalenius, pK = Kesk-Pohjanmaa murre, pl = Lõuna-Pohjanmaa murre, Por = Porvoo, pP = Põhja-Pohjanmaa murre, Raj. = Rajaleniuss, Raum. = Raumannus, Rou = Rouge, Sai = Salamius, sata = Ala-Satakunta murre, saty = Ylä-Satakunta murre, sav = Savako murre, sEv = Edela-Savo välisrühma murre, sIv = Ida-Savo välisrühma murre, sL = Lõuna-Savo murre, sLv = Lõuna-Savo välisrühma murre, sLv = Laane-Savo välisrühma murre, smAL = Alam-Luuga murre, smE = soome edelamurre, smM = Kesk-Skandinaavia metsasoomlaste murre, Sorol. = Sorolainen, sp = Põhja-Savo murre, spV = Põhja-Savo välisrühma murre, Suus = Suursaare murre, To = Toimiojõe murre, TurS = Turu segamurre, TutS = Tutarsaare murre, Ups. ev. = Upsala evangeeliumi fragment, Van = Vanaja, vdj = vadja keel, vl = Viiburi idamurre, Vih = Vihti, vL = Viiburi laanemurre, vps = vepsa keel, Westh. = Westhi tekst, aur = Auroismurre.

Пауль А л в р е

(Тарту)

ФОРМЫ МНОЖЕСТВЕННОГО ЧИСЛА ОСНОВЫ НА -а В ФИНСКОМ ЯЗЫКЕ

Р е з ю м е

Еще в прибалтийско-финском языке-основе в результате присоединения признака мн. числа i к конечной гласной a в основе слова происходила дифтонгизация этих двух звуков и образовался дифтонг ai, дальнейшее развитие которого (ai > oi или ai > ei > i) зависело от количества слогов в слове а также от звукового состава этого слова.

Ф финских диалектах основы oi-евого мн. числа оканчиваются гласными oi, oⁱ, oë, oe, õ, o: jal(l)oi-, jaloⁱ-, jaloë-, jaloë-, jal(l)õ-, jal(v)o- (: jalka 'нога') Секундарный дифтонг безударного слога в формах мн. числа обычно сохраняется (jalkoin 'ног', jalkoi 'ноги', jalkoin 'в ноги'). Для юго-западной территории финских диалектов типична слабая ступень чередования основы, которая предшествует дифтонгу на -i даже в случае открытого характера слова (smE rahvones 'его шкурами', satA jalvoja 'ноги').

Несмотря на то, что в основах на -a никогда не существовало опасности смешения форм единственного и множественного числа, в целом ряде финских диалектов - по примеру других основ - и в этой группе слов употребляются более поздние по происхождению формы на -loi (sLv kalloloiss 'в рыбах'), -si (smE kanazil 'у кур'), а также мн. число на -i с сильной ступенью чередования (vL rantoilla 'на берегах', poikilla 'у сыновей').

В финских диалектах, а также в древнем и современном литературном языке больше всего типов стяженных падежей (генитива, партитива и иллатива). Оканчивающийся на -t(a) партитив сохранился лучше всего в юго-западных говорах и в старом литературном языке (smE kalastajit 'рыболовов'; Lesseiseisuita 'присутствующих'). В некоторых говорах безударная позиция (jalkoi 'ноги') оказал влияние и на стяженные именные основы (harmai 'серые', ruskei 'коричневые').

Весьма пеструю картину во вн. числе представляет падежная форма генитива, поскольку наряду с закономерными формами, образовавшимися на базе основ ед. и множественного числа, здесь устанавливается большое количество форм по аналогии, а также и контаминации падежных форм, имеющих самые разнообразные окончания (-den, -aiden, -tten, -ten, -ttein, -tein, -jen и др.).

Изучение процесса развития падежных форм генитива, партитива и иллатива в основах на -a свидетельствует о том, что способы образования этих падежей из численно преобладающих двусложных слов переносятся и в трех-, а также множественные слова.